

THE 5 LIKE YOU

DRAAIBOEK

EEN SAMENWERKING VAN

MET DE FINANCIËLE STEUN VAN

DGD

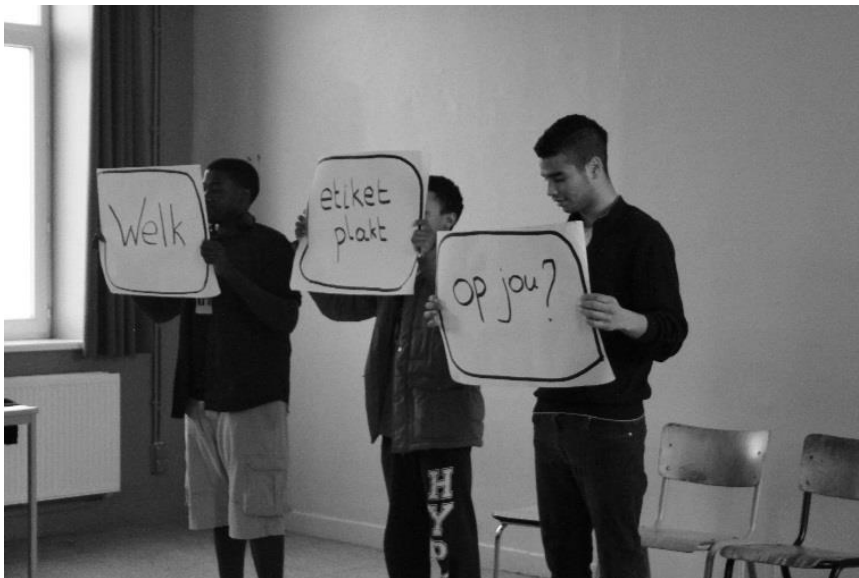
INHOUD

1	Inleiding: The 5 like you; wat, wie en waarom?	3
1.1	Welk etiket plakt op jou? De gevolgen van discriminatie op de psychosociale beleving van het kind	4
1.2	Solidariteit en beeldvorming	5
2	Tips voor het werken met jongeren met een vluchtverhaal	7
2.1	Zorg voor een veilige omgeving	7
2.2	Hou het speels	8
2.3	Focus op de talenten van de jongeren	9
2.4	Geef de jongeren tijd en ruimte	99
2.5	Maak er een succesverhaal van	10
2.6	Wees empathisch en flexibel	100
2.7	Wees goed voorbereid	111
2.8	Maak duidelijke afspraken met de verschillende actoren	11
3	Theater als methodiek	12
4	Participatie als rode draad	15
5	Betrokken partijen: de gemeente en de centra	166
5.1	Samenwerken met de gemeente	166
5.2	Samenwerken met de asielcentra	176

1 INLEIDING: THE 5 LIKE YOU; WAT, WIE EN WAAROM?

Dit draaiboek kwam tot stand naar aanleiding van het project ‘The 5 like you’, een project van KIYO, U Move 4 Peace en Tumult. The 5 like you vertelt het verhaal van 5 jongeren. Vijf jongeren, *like you*, zoals jij en ik. Elk met hun dromen, gevoelens, ideeën, binnenpretjes, twijfels, talenten en plezier. Deze jongeren vluchtten uit hun land omwille van de onleefbare situatie en zijn hier in België op zoek naar een volwaardige en kansrijke toekomst.

In de voorstelling van "The 5 like you" (zie educatief pakket en filmpje) zie je tussen de verschillende theaterstukken telkens een woord tevoorschijn komen. Al deze woorden vormen de zin “Welk etiket plakt er op jou?”. Heel wat vluchtelingen worstelen immers met de stereotypen of etiketten die op hen worden geplakt. Maar er bestaan ook andere etiketten, iedereen draagt wel zo’n etiket mee. Waar worstelen de leerlingen mee? Wat zorgt er bij hen voor dat ze zich gestigmatiseerd voelen? Hoe komt het dat je anders bekeken wordt? Wanneer? In welke situaties?

De leefwereld van een doorsnee Vlaamse jongere mag dan in vele gevallen immers erg verschillend zijn van diegene van een jongere met een vluchtverhaal, toch zijn er vooral gelijkenissen. Enkel de vluchtcontext verschilt. Zowel Vlaamse jongeren als jongeren met een vluchtverhaal worstelen soms met wie ze zijn en hoe de samenleving naar hen kijkt, beide groepen jongeren worden soms geconfronteerd met een beeld van zichzelf dat misschien niet helemaal strookt met de werkelijkheid. “Welk etiket plakt op jou?” is dan ook een vrij persoonlijke vraag. Daarom is het dan ook heel belangrijk dat het educatief pakket en de methodieken uit het draaiboek worden gebruikt in een veilige leeromgeving.

Dat we praten over de jongere met een vluchtverhaal en niet van ‘de vluchteling’ is dan ook het gevolg van dat etiket. Het vluchteling zijn is slechts één van de vele aspecten die de identiteit van de jongere vormt.

De bedoeling van dit draaiboek is om de geleerde lessen van dit intensief theaterproject te bundelen en mee te geven als potentiële leidraad voor gelijkaardige projecten. Het draaiboek gaat uit van de eigen ervaringen van het project en biedt een aantal handvaten aan voor begeleiders van jongeren met een vluchtverhaal om in eerste instantie met de doelgroep zelf aan de slag te gaan en om deze in tweede instantie die in contact te laten komen met jongeren zonder vluchtverhaal, want, zoals de jongeren zelf aangaven, *they are really just like you*.

1.1 WELK ETIKET PLAKT OP JOU? DE GEVOLGEN VAN DISCRIMINATIE OP DE PSYCHOSOCIALE BELEVING VAN HET KIND¹

In het slot openforum van de kinderrechtencoalitie van 2015, wordt gefocust op het welbevinden van kinderen en jongeren. Naast de invloed op de maatschappelijke kansen, hebben discriminatie en racisme echter ook een enorme impact op het welbevinden van kinderen en jongeren. Ervaringen van discriminatie en racisme laten een grote indruk na, zeker bij kinderen en jongeren die hun identiteit nog volop aan het vormgeven zijn. Wetenschappers wijzen op de gevolgen voor iemands identiteitsontwikkeling, peer relaties, schoolprestaties, professionele doeleinden en mentaal en fysiek welbevinden

Vooroordelen, het plakken van etiketten en bij gevolg discriminatie wordt vaak onderschat. Vaak krijgen kinderen en volwassenen te horen ‘dat was toch niet zo bedoeld’, ‘dat is toch niet zo erg’, ‘trek het je niet aan’. Door dit te relativiseren en het probleem weg te lachen, draagt het bij dat discriminatie en racisme schromelijk onderschat worden in onze samenleving.²

Ook hier geldt dat discriminatie en racisme bij anderen (broers, zussen, andere familieleden, vriendjes, de partner, ..) een gelijkaardige negatieve invloed kan hebben als discriminatie tegen de eigen persoon. Een kind begrijpt snel dat als iemand wordt uitgescholden, omdat hij een andere huidskleur heeft of (schijnbaar) uit een ander land afkomstig is, dit geweld evengoed tegen hem of haar gericht had kunnen zijn. Ook het gevoel van vernedering en machteloosheid tegen onrechtvaardigheid wordt vaak gedeeld. Dit alles leidt tot gevoelens van onzekerheid over zichzelf en zijn/haar positie en kansen in de samenleving.³

Dit merkten we ook op tijdens het theaterproject. De toneelstukjes die ze speelden hadden ze daarom niet zelf meegemaakt, maar het raakte hen evenveel alsof het hen zelf was overkomen.

¹http://kinderrechtencoalitie.be/sites/default/files/wysiwyg/Kinderrechtenfora/kinderrechtenforum_nr_11_het_zal_wel_aan_mij_liggen._omgaan_met_de_effecten_van_discriminatie_en_racisme_op_kinderen.pdf

² Slotopenforum kinderrechtencoalitie, p 10

³ Spears brown, C. & Bigler S., R. (2005). Children’s p’erceptions of Discrimination: A Developmental Model. In: Child Development, mei/juni 2005, Volume 76, nummer 3, p. 533

1.2 SOLIDARITEIT EN BEELDVORMING

“The 5 like you” gaat uit van het feit dat er veel misverstanden ontstaan omdat groepen in de samenleving naast elkaar leven en elkaar niet of onvoldoende kennen. Het vertrekpunt was en is dat mensen elkaar leren kennen via ontmoeting en dat deze ontmoeting leidt tot solidariteit.

Dit project wil hieraan tegemoet komen om actief verschillende verhalen en groepen samen te brengen om zo tot wederzijds begrip, respect en tolerantie te komen. De uitgangspunten en achterliggende ideeën, worden toegelicht aan de hand van zes spanningsvelden van solidariteit die Marc Jans (Diversiteit en Gemeenschapsvorming) definieert:

“Op individueel niveau leren mensen via ontmoeting elkaars cultuur beter kennen en begrijpen. Dit leidt tot wederzijds respect en tolerantie.”⁴

UNIVERSEEL – PARTICULARISTISCH

Iedereen kan in principe deel uitmaken van solidariteitsmechanismen. In dit geval spreken we over een universele invulling van solidariteit. Wanneer solidariteit zich beperkt tot een specifieke groep in de samenleving, op basis van kenmerken zoals afkomst, gender of leeftijd, dan spreken we van een particularistische invulling.

In de eerste fases van “The 5 like you”, werd gefocust op de solidariteit tussen de jongeren met een vluchtverhaal, dus was dit eerder een particularistische invulling. In de laatste fase werd gefocust op de solidariteit met andere jongeren, zonder vluchtverhaal, met andere woorden ging het dan om een universele invulling van solidariteit. Door zich zowel te richten op het versterken van één bepaalde groep en het samenbrengen met een andere groep, wordt er zo gestreefd naar inclusie.

CONSENSUS – CONFLICT

Solidariteit kan bouwen op een sterke consensus in de visie over samen leven en samenleving. Solidariteit kan ook tot stand komen als er daar geen overeenstemming over bestaat.

In “The 5 like you” werd vooral gezocht naar een consensus waarin andere meningen – uiteraard – welkom waren en de jongeren, zowel met als zonder vluchtverhaal, werden aangemoedigd om hun mening te uiten, hoe haaks die ook stond op de mening van de meerderheid. Door een veilige omgeving te creëren werd een discussie mogelijk gemaakt waarin alle meningen een plek vonden. Op deze manier konden de jongeren hun mening staven, versterken of net herzien.

⁴ http://www.solidariteitdiversiteit.be/uploads/docs/bib/diegem_d411.pdf

ECONOMISCH – CULTUREEL

Solidariteit kan slaan op materiële herverdeling en economisch van aard zijn of op het erkennen en respecteren van culturele verschillen, zonder de andere daarbij uit te sluiten van solidariteit.

In “The 5 like you” ging het vooral over het onderkennen en respecteren van culturele verschillen en achtergronden. Anderzijds is de sociaaleconomische ongelijkheid constant aanwezig in de verhalen waardoor het project ook een economische dimensie kreeg. Doordat de jongeren met een vluchtverhaal amper zakgeld hebben om bv aan vrije tijdsactiviteiten te doen, of heel weinig middelen hebben om nieuwe kleren, schoenen, een gsm, .. te kopen, was de sociaaleconomische ongelijkheid latent aanwezig.

INTEGRATIE – TRANSFORMATIE

Een vierde spanningsveld speelt op het niveau van de effecten van solidariteit. Solidariteit die integratie in een bestaande sociale orde veronderstelt, bevestigt bestaande sociale verhoudingen en maatschappelijke structuren. Solidariteit kan ook vorm krijgen op basis van een transformatie van sociale relaties en maatschappelijke verhoudingen.

In “The 5 like you” werd zowel gefocust op de integratie van de jongeren met een vluchtverhaal als de transformatie van de jongeren met en zonder vluchtverhaal. Het gaat hier om een kleinschalig en kortstondig traject waardoor het mogelijk noch de bedoeling was om dit op zo’n korte termijn te realiseren. Om tot integratie en transformatie te komen is een intensiever traject nodig van de jongeren mét en zonder vluchtverhaal. Het theater van de onderdrukte (zie verder in dit draaiboek) is een methodiek die de deelnemers kan aanzetten tot transformatie.

AFSTAND – NABIJHEID

Solidariteit tussen mensen die zich fysiek dicht bij elkaar bevinden en die via directe sociale interactie verloopt, is gekenmerkt door nabijheid. Daartegenover staat solidariteit tussen mensen die zich op een zekere fysieke afstand van elkaar bevinden en die gemedieerd wordt door instituties die deze afstand helpen overbruggen. Door netwerken kan die plaats verbonden zijn met andere plaatsen zelfs tot op een grote afstand.

“The 5 like you” focust zich op de nabijheid. Zoals eerder aangehaald gaan we uit van het ontmoeten tussen mensen zodat ze elkaar beter leren kennen waardoor de vooroordelen wegvallen

Er is een direct contact tussen de jongeren met en zonder vluchtverhaal. In deze ‘nabije’ context, kan de gemeente een cruciale rol spelen. Via bijvoorbeeld de jeugddienst van de gemeente kunnen jongeren uit de jeugdsector (dus eerder intrinsiek gemotiveerde jongeren die zich engageren in hun vrije tijd) bereikt worden en zo in contact gebracht worden met andere groepen jongeren. In dit project werden verschillende pogingen ondernomen om die dialoog tot stand te brengen. Met het educatief pakket en het draaiboek wil het project tot slot ook andere jongeren, over gans Vlaanderen, aanspreken.

ONDERHANDELBAAR – NIET ONDERHANDELBAAR

Wanneer uitoefening van dwang, bijvoorbeeld in de vorm van sociale verwachtingen of plichten, het ontwikkelen en in stand houden van solidariteit ondersteunt, noemen wij die solidariteit niet onderhandelbaar. Wanneer solidariteit volgt uit een spontane, vrijwillige handeling, is ze wel onderhandelbaar.

De jongeren met een vluchtverhaal namen deel op vrijwillige basis. De jongeren zonder vluchtverhaal werden gevonden via hun schoolcontext. Hoewel de jongeren dus vanuit een verplichting wilden deelnemen, werd de voorstelling en de workshop errond zo begeleid dat de jongeren niet het gevoel hadden dat ze in een schoolcontext waren.

2 TIPS VOOR HET WERKEN MET JONGEREN MET EEN VLUCHTVERHAAL

2.1 ZORG VOOR EEN VEILIGE OMGEVING

De jongeren hebben één voor één traumatische ervaringen meegemaakt. De één al erger dan de andere. Vaak is er enige vorm van wantrouwen ten opzichte van anderen. Het is daarom belangrijk om hen ook hier tijd en ruimte te geven en zo te zorgen voor een veilige omgeving.

“In het begin is het wat aftasten en zoeken; is deze activiteit een verplicht nummertje? Hebben we hier iets aan? Wat wordt van ons verwacht? Is het wel de moeite waard om in de weekends vroeger op te staan hiervoor? Is het wel de moeite om het ganse weekend hiervoor op te offeren? Of is het gewoon leuk? Is dit wel iets voor mij?” (O, 13 jaar)

Een omgeving waar de jongere zijn/haar mening, gevoelens, ... kan uiten, is de basis van elke methodiek. Zo'n veilige omgeving creëren waardoor jongeren zichzelf kunnen zijn, zowel de jongeren met als zonder vluchtverhaal, is cruciaal voor het verdere verloop van het project. In een schoolcontext

kan de leerkracht of begeleider de jongeren uit hun eigen leefwereld vertellen, waardoor er veel meer herkenning en erkenning zal komen van beide kanten.

Dit kwam voor in de verschillende fases van het project, zowel tijdens de proefdagen, de voorbereiding van het toonmoment als de toonmomenten zelf. Tijdens de voorstellingen in scholen durfden sommige leerlingen bijvoorbeeld 'politiek niet correcte' meningen te formuleren maar doordat dit in een veilige omgeving gebeurde, stond iedereen ook open voor deze opmerkingen en kon er openlijk over gediscussieerd worden.

De voorstelling voor de OKAN klasjes verliep uiteraard anders, omdat de leerlingen allemaal een vlucht of migratieachtergrond hebben, maar was ook een interessante methodiek om de andere leerlingen te doen praten over hun ervaring op vlak van discriminatie, negatieve beeldvorming, racisme en uitsluiting.

2.2 HOU HET SPEELS

Behalve de reden om anderen te overtuigen en te sensibiliseren omtrent een realistisch en genuanceerder beeld over "de vluchteling", hadden de jongeren met een vluchtverhaal ook nog andere redenen om deel te nemen. Zoals gewoon 'zich amuseren'; dansen, zingen, springen, grapjes uithalen, ... De amusementsfactor moet ook aanwezig zijn. Zonder dit zullen de jongeren snel opgeven. Bovendien speelt deze factor een belangrijke rol in het groepsproces, het elkaar vertrouwen, en het opbouwen van een veilige omgeving.

Er zijn tal van methodieken die gebruikt worden bij Theater van de onderdrukte, improvisatietheater of clownerie die zorgen voor een speels karakter waardoor een veilige omgeving gecreëerd wordt en jongeren zich minder geremd voelen om te vertellen over zowel oppervlakkige als meer diepgaande zaken.

Het speelse karakter is ook een pluspunt wanneer twee groepen samen gebracht worden, zoals bv de jongeren met en zonder vluchtverhaal. Door op een speelse manier te wijzen op de verschillen, maar vooral op de vele overeenkomsten, zal het wederzijds begrip, sympathie en solidariteit meer kans maken op slagen.

2.3 FOCUS OP DE TALENTEN VAN DE JONGEREN

Zie de jongeren als een meerwaarde voor de samenleving in plaats van een last voor de samenleving, benadruk dit op zowel directe als indirecte manier, zodat zij zich ook zo voelen en de ruimte hebben om open te bloeien.

"Veel mensen hebben slechte ideeën over vluchtelingen, omdat de media enkel de slechte, de slechte en de slechte nieuwsberichten weergeven. Zo worden de mensen gebrainwashed en kennen ze de realiteit niet. Het is alsof een vluchteling voor hen geen persoon is. Daarom, wij willen theater spelen voor een publiek en hen een realistisch beeld schetsen. We willen tonen dat vluchtelingen hetzelfde zijn zoals andere mensen. We zijn menselijke wezens... En dit allemaal op een scène!" (I., 18 jaar)

Dit citaat toont nog eens extra aan hoe belangrijk het ten eerste voor deze jongeren is om een zekere meerwaarde te voelen, zowel voor zichzelf, 'de vluchteling' als 'de Vlaming'. Ten tweede toont dit aan hoe sterk de jongeren gemotiveerd zijn om het label 'vluchteling' te doorbreken; tonen wie ze echt zijn, namelijk véél meer dan enkel maar een vluchteling. Vandaar ook dat er gepraat wordt over jongeren met een vluchtverhaal omdat dit slecht één van de vele aspecten is van hun identiteit.

2.4 GEEF DE JONGEREN TIJD EN RUIMTE

Geef de jongeren voldoende tijd en ruimte. Ondanks onze overtuiging dat een bepaalde methodiek, zoals bijvoorbeeld theater, wel degelijk een positief effect heeft op jongeren, is dit niet voor iedereen weggelegd of is dit niet voor iedereen een evidentie. Het is normaal dat niet iedereen dit leuk vindt, net zoals niet iedereen voetbal fijn vindt. Het is dan ook belangrijk dat de jongeren hier zelf over kunnen beslissen, en zelfs af en toe van mening kunnen veranderen waardoor ze hun beslissing kunnen aanpassen. De jongeren waren gedurende het ganse proces vrij om te beslissen of ze verder wilden doen met het project of niet. De intrinsieke motivatie primeert dus en zorgt ook voor een meer open, diepgaander en intensiever proces.

Laat het project lopen op tempo van de jongeren. Laat hen ook het gevoel krijgen dat ze niet gedwongen zijn om deel te nemen. Dit is zeker het geval voor de eerste lessen. Vanaf een bepaald moment werd er toegewerkt naar een theaterstuk, waardoor de jongeren wel een verantwoordelijkheid kregen om

aanwezig te zijn bij de repetities. Maar ook dit gevoel van verantwoordelijkheid was een stimulerende factor van de jongeren en deed hen groeien in hun zelfvertrouwen en zelfbewustzijn.

2.5 MAAK ER EEN SUCCESVERHAAL VAN

Iets wat we op voorhand niet wilden vastleggen en aan de jongeren wilden overlaten, was het spelen van een voorstelling voor een groot publiek. Hoewel dit een enorm positief effect kan hebben op de spelers, wilden we dit niet forceren. Doordat de jongeren aangaven om wel voor scholen te spelen, kreeg hun performance een professioneel karakter. Wat het enerzijds veel spannender maakte voor de jongeren, maar wat hen anderzijds helemaal deed openbloeien. De jongeren namen de voorstellingen één voor één au serieux; ze wilden absoluut geen enkele fout maken en vonden ook dat ze bezig waren met echt theater. Dit zorgde uiteraard voor heel wat druk en stress maar zorgde dan ook voor een enorme boost voor hun zelfvertrouwen.

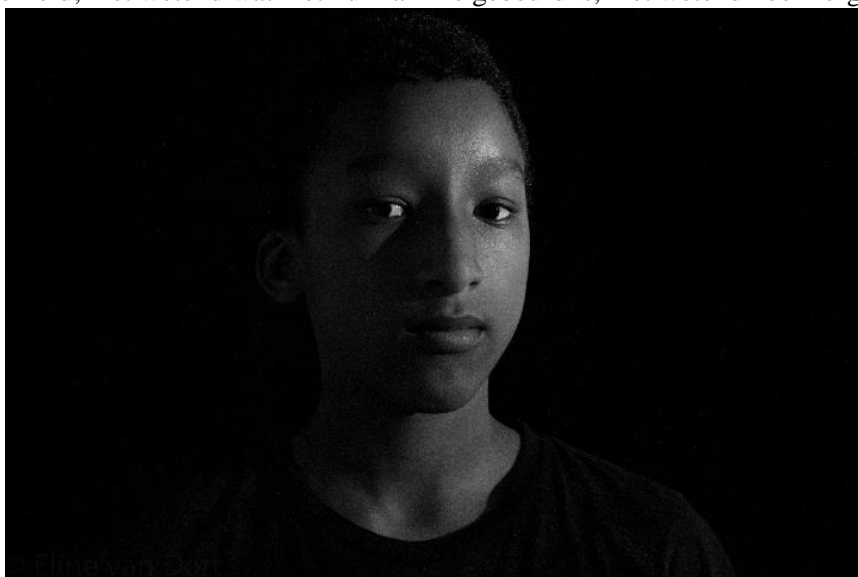
“Het was echt au serieux. We wilden niet naar scholen gaan gewoon om te kunnen zeggen dat we er geweest waren. Neen, ze zouden ons zien als idioten of zo. We wilden en moesten iets serieus doen.” (K., 20 jaar)

Het voordeel hiervan is dat er op deze manier meer jongeren werden bereikt en dat er bovendien ook jongeren werden bereikt die voordien een vrij negatief en onrealistisch beeld hadden ten opzichte van mensen met een vluchtverhaal. Bovendien betekende deze ervaring een absolute succeservaring voor de jongeren met een vluchtverhaal; zij waren de sterren tijdens de voorstellingen waardoor ze nog meer open bloeiden.

De jongeren gaven aan dat ze een goed gevoel hadden tijdens het spelen, wel dat ze soms alles terug beleefden maar dat het zo ook een manier was om ermee om te gaan. Het was een manier om hun gevoelens en gedachten naar buiten te brengen en los te laten, om er vrede mee te nemen.

2.6 WEES EMPATHISCH EN FLEXIBEL

Een andere factor waarmee rekening gehouden moet worden, is de voortdurende onzekerheid van de jongeren. Dit komt ook voor in het toneelstukje; de jongeren leven letterlijk 24u op 24 en 7 dagen op 7 in een onzekerheid; niet wetend wat met hun familie gebeurd is, niet wetend hoe morgen er uit zal zien,

of ze kunnen blijven in België of niet, hoe, waar, ze een toekomst kunnen opbouwen, en dat is ook heel harde realiteit gebleken want alle 5 hebben een negatief advies gekregen gedurende de loop van het project. Het is dus van belang om een kortlopend project te hebben en om begripvol te zijn wanneer de jongeren het moeilijk hebben of even minder gemotiveerd zijn.

De onzekere situatie van de jongere met een vluchtverhaal moet altijd in het achterhoofd gehouden worden. Zoals ook uit het theaterstuk komt, zitten ze met een onzekerheid die voortdurend hun leven overheerst. Regels zoals 'geen gsm gebruiken' of 'stipt terug zijn' moeten er wel zijn, maar er moet hier ook flexibel mee omgegaan worden. Wanneer een jongere bezorgd is om z'n familie en ieder moment een telefoontje verwacht, dan moet dit ook kunnen. Uiteraard moet er een grens gezocht worden wat mogelijk is en wat niet.

Tijdens de repetities was het belangrijk om aandacht te hebben voor het ritme van de jongere. Er moest veel en hard gewerkt worden, maar het is cruciaal om ook hierin flexibel te zijn en rustig aan te beginnen, door bijvoorbeeld gebruik te maken van ijsbrekers, groepsdynamische werkvormen, dansen (op door de jongeren gekozen muziek). Dit zorgde voor een optimale sfeer tussen de jongeren en een zekere vechtlust, een gemeenschappelijk doel waar ze met z'n allen voor wilden strijden.

“We hebben iets dat we hadden in het verleden en dat wilden we delen met andere mensen. Iets dat is gebeurd, maar bij iedereen kan voorvallen. We wilden het de mensen tonen om hen de indruk te geven dat vluchtelingen net zoals andere mensen zijn” (I., 18 jaar)

2.7 WEES GOED VOORBEREID

Zoals ieder project is een grondige voorbereiding van groot belang; welke actoren zijn er, welke mogelijke partners zijn er, wat is de houding van de lokale bevolking ten opzichte van andere groepen, wat is de relatie tussen het centrum en de gemeente, wat is de stand van zaken van de jongeren (zijn er veel scholen, jeugdorganisaties, ...) is er een vraag vanuit de gemeente en/of het centrum? Wil de gemeente samenwerken? Wil het centrum meewerken? Zijn er voldoende kinderen en jongeren in het centrum aanwezig? Hiernaast moet de doelstellingen van het project duidelijk zijn, hoe en wanneer die bereikt zullen worden, wat de planning is en welk budget eraan geplakt is. Tot slot moet er, zeker in dergelijke projecten, rekening gehouden met de risico's (bv het wegvallen van deelnemers) en een plan B.

2.8 MAAK DUIDELIJKE AFSPRAKEN MET DE VERSCHILLENDE ACTOREN

Net zoals in het geval van de gemeente, werd vaak overlegd met het asielcentrum van Langemark-Poelkapelle. De begeleiders waren enthousiast over het project en lieten ons veel vrijheid om het project uit te voeren. Toch merkten we dat het project niet bij iedereen bekend was, zodat het in de weekends, wanneer we met de jongeren oefenden, en wanneer er minder personeel was, er soms tijd werd verloren door te onderhandelen en opnieuw uit te leggen wat het plan was. Het is dus belangrijk om de verschillende actoren voldoende te informeren over het project.

3 THEATER ALS METHODIEK

Zowat alle jongeren met een vluchtverhaal hebben trauma's opgelopen in hun land van herkomst, tijdens hun vluchtweg en hier in België. Die trauma's worden geuit op verschillende manieren, verschillend van persoon tot persoon. Bij een aantal jongeren uit zich dit in woede en agressie. Toneel kan een goede vorm zijn om die woede en agressie te kanaliseren en op een positieve manier te uiten.

Ervaring met theater is geen voorwaarde. Integendeel, de workshops zijn heel laagdrempelig en voor iedereen toegankelijk. Theater wordt in dit geval eerder gezien als een middel, niet als een doel. De redenen waarom de jongeren bv wilden deelnemen, waren heel divers; uit verveling of gebrek aan andere bezigheden, uit interesse voor theater, omwille van de ervaring om voor een publiek te spelen, omwille van de theatervorm zelf, etc.

Er werd gewerkt met de technieken van het Theater van de Onderdrukte (TO). Eigen aan deze theatervorm is, dat er vanuit hun leefwereld wordt vertrokken; wat leeft er bij hen en waarrond willen zij verder werken? De verwachtingen van de jongeren waren dan ook wel vrij hoog, omdat het rond de negatieve beeldvorming zou gaan, iets waarmee zij dagdagelijks mee geconfronteerd worden.

“Omdat gewoon zoals het is. Ik vind het fijn, weet je. Het doen, het aan de mensen vertellen, het is fijner. Het is fijner om mijn dingen te delen met mensen en op je op het einde kunt zien dat iedereen daar gelukkig en dankbaar om is. En voor mij, ik ben blij hier te zijn.” (I, 18 jaar)

“Ja, ze [de verwachtingen] zijn vervuld. Ik heb de mensen geraakt, ze hebben gepraat, ze hebben gezegd dat het goed was, dat ze tevreden waren dat ze het hebben gezien. Ze hebben hun mening erover gegeven en dat was alles wat ik wilde.” (K, 20 jaar)

“Ik dacht dat het publiek geen zin zou hebben om met ons te praten. Ik dacht dat dat heel moeilijk was, maar wanneer ik praatte, merkte ik dat het heel gemakkelijk was om met de andere mensen te praten. Ik vroeg me dus af of het mogelijk was om met een publiek te praten. Maar wanneer je begint met praten, stelden ze vragen en zo. Het was gemakkelijk om te communiceren.” (O, 13 jaar)

De educatieve en de sociale functies (Vane, zie later) van toneel zijn dus heel sterk aanwezig in dit project. In de evaluatiegesprekken op het einde van het project bleek ook dat de theaterlessen een 'genezende' factor waren geweest in het verwerkingsproces van de trauma's die de jongeren hadden opgelopen.

THEATER VAN DE ONDERDRUKTE

Saan van Elsen, een student sociaal werk, kwam via U Move 4 Peace in contact met het project en schreef z'n onderzoeksrapport over het project en over hoe de jongeren het project ervaren. Hierbij werd gefocust op de theatermethodieken van Theater van de Onderdrukke. Het onderzoek meet de effecten van deze interventiestrategie enerzijds, en vult de hiaten op in de bestaande wetenschappelijke literatuur omtrent dit onderwerp. Maar het is voornamelijk gericht naar de praktijk en de beleidsmakers om aan te geven welke invloed deze methode heeft op de deelnemers.

Drama kent heel wat functies die zowel expliciet als impliciet in een dramaproject centraal staan. Sjaak Vane (docent Drama en Communicatie) onderscheidt verschillende functies:

- De sociale functie (samen spelen, luisteren naar elkaar, ..),
- De creatieve functie (creatief vermogen stimuleren),
- De trainingsfunctie (ontwikkelen van vaardigheden om te reageren op nieuwe situaties),
- De educatieve functie (het werken rond een bepaald thema leert de deelnemers bij),
- De persoonsvormende functie (elk individu maakt een groeiproces mee met nieuwe vaardigheden)
- De therapeutische functie (bepaalde gebeurtenissen worden verwerkt).

Deze functies kunnen gekoppeld worden aan vier krachten:

- Verbeeldingskracht (het artistieke werk),
- het versterken (versterken van sociale en communicatieve vaardigheden),
- de verbindende kracht (het sociale proces) en
- het vernieuwen (maatschappelijke innovatie)

Het theater van de onderdrukke is een specifieke theatervorm dat gebaseerd is op de pedagogie van de onderdrukke van Paulo Freire. Die stelt dat je sociaal werk en sociale verandering bereikt door samen met de onderdrukten te werken. Augusto Boal baseerde zich hierop om in de jaren '70 te komen tot deze

theatervorm. Het gaat er bij hem om om stemlozen een stem te geven om samen na te gaan welk onrecht hen overkomt of is overkomen.

Centraal bij het theater van de onderdrukte is ‘participatie’. Vandaar dat ook vaak gesproken wordt van ‘participatief theater’. Het publiek speelt een belangrijke rol: de acteur als toeschouwer van zichzelf “spect-actors”. Het publiek neemt met andere woorden de rol in van de acteurs.

Daarom wordt deze vorm van theater vaak gebruikt om bepaalde maatschappelijke thema's bespreekbaar te maken, zoals bv. Huishoudelijk geweld, racisme, de vluchtelingenproblematiek, ... Om zowel het theater zelf als de bespreking in goede banen te leiden en te zorgen voor een veilige omgeving, wordt gebruik gemaakt van een ‘joker’. Hiervoor zijn bepaalde regels:

- De jongeren zichzelf laten zijn.
- De jongeren kiezen zelf hun scènes. De joker begeleidt hen hierin en geeft tips hoe de scènes nog beter kunnen, waar ze rekening mee moeten houden, hoe ze het best bewegen tijdens een uitvoering, hoe je het best je emoties toont, etc. (de joker beslist dus zelf niks).
- Ervoor zorgen dat het publiek mee participeert (de joker moet steeds het publiek doen twijfelen zodat zij de beslissingen nemen).
- Zorgen voor een nabespreking, steeds vragen blijven stellen.
- Pedagogische en politieke functie (het kaderen in een context)
- Focussen op het groepsproces, aandacht hebben voor evaluatiemomenten, terugkommomenten, informele momenten, samen koken, ...
- Moet waken over “magische (onrealistische) oplossingen”
- Goed opletten op zijn/haar voorkomen (niet passief, niet suggestief)

De scènes zijn gekozen door de jongeren zelf en gebaseerd op verhalen die ze zelf hebben meegemaakt. Aanvankelijk was het de bedoeling dat elke jongere één scène deed en dat er één gemeenschappelijke scène was; Door het wegvallen van de twee jongeren, hebben de overblijvende jongeren de scènes herverdeeld. Met succes.

4 PARTICIPATIE ALS RODE DRAAD

Eén van de hoekstenen van het project was jongerenparticipatie. Het was noodzakelijk dat de jongeren voortdurend betrokken waren bij de voorbereiding en uitvoering van het project. Zij gaven ook aan welke richting het project moest hebben, zoals bv het al dan niet optreden in scholen, het oefenen in het centrum zelf of ergens anders, het werken in weekends of dagen of meerdere dagen in een vakantie, welke verhalen er gebruikt werden in de theaterstukken, etc.

WAAROM?

Jongerenparticipatie is belangrijk omdat iedere actie, gebeurtenis of beslissing een al dan niet directe invloed heeft op kinderen en jongeren; jongerenparticipatie betekent dat dit gedurende het gans proces gebeurt, en niet als een *'one shot activity'*. Indien het goed gedaan wordt, gaan kinderen en jongeren vaardigheden ontwikkelen, hun zelfvertrouwen ontwikkelen en kennis ontwikkelen met betrekking tot hun wereldbeeld en visie op de samenleving. Cruciaal hierin is dat hun standpunten gewaardeerd en gerespecteerd worden. Bovendien gaan volwassenen die samen met jongeren en kinderen werken, hebben een verfrissende perspectief op sommige feiten en hebben ook beter resultaten.

Doordat jongeren betrokken worden, gaan ze hun zelfvertrouwen ontwikkelen en het geloof dat zij als individu een verschil kunnen maken. Bovendien zorgt deze participatie voor een extra stimulans of veilige omgevingsgevoel om te vertellen over hun trauma's of ervaringen met discriminatie. Ze ontwikkelen zich om zich beter uit te drukken, dus ook om bepaalde ervaringen te verwoorden. Door te participeren, gaan ze ook de kennis ontwikkelen om socio-politieke processen beter te begrijpen. Dankzij participatie ga je er ook voor zorgen dat andere rechten worden gerealiseerd. Jongeren leren zo ook om actieve en verantwoordde burgers te zijn. Bovendien leidt het samenwerken tot positieve relaties en een positieve beeldvorming over elkaar. Participatie zorgt er ook voor dat uitgesloten kinderen en jongeren meer kansen hebben om ook hun mening te delen en ermee rekening te houden. Participatie leidt tot non discriminatie, zorgt ervoor dat er rekening gehouden wordt met het belang van het kind (bescherming van neveneffecten en voorkomen dat er geen rekening gehouden wordt in het uitvoeren van plannen die boven hun hoofden worden besproken terwijl die wel invloed hebben op hun leven).

5 BETROKKEN PARTIJEN: DE GEMEENTE EN DE CENTRA

5.1 SAMENWERKEN MET DE GEMEENTE

In januari 2013, publiceerde het kruispunt migratie en integratie “kapstokken voor een lokaal integratiebeleid” waarin verschillende goede praktijkvoorbeelden worden opgesomd.⁵ Het document is een interessante bron van inspiratie voor individuen of organisaties om iets op te starten op lokaal vlak om de integratie te bevorderen op lokaal vlak. In het document komt echter slechts één voorbeeld van een toneelproject naar voor als stimulans voor integratie. Uit het onderzoeksrapport van Saan Van Elsen kwam echter naar voor dat theater net bijdraagt tot het versterken en samenbrengen van mensen waardoor integratie wordt bevorderd.⁶

- Gemeenten zijn de verbindende factor om mensen uit een asielcentrum in contact te laten brengen met de lokale bevolking. Dit kan via scholen maar ook via vrijetijdsbesteding. Naar aanleiding van dit project had KIYO intensieve vergaderingen met de mensen van de jeugddienst van Langemark-Poelkapelle. De wil was er, zowel bij de gemeente als bij de jongeren van de jeugdraad, maar omwille van verschillende redenen slaagden we er niet in om voldoende ‘Vlaamse’ jongeren warm te maken voor het theaterproject zelf. Redenen voor het niet lukken werd niet gegeven. Het werd eerder omschreven als een ‘samenloop van omstandigheden’ Het was voor de jongeren moeilijk te combineren met hun eigen jeugdorganisatie en/of met hun studies (velen stonden op het punt te beginnen met hogere studies)..

⁵ <http://www.integratiebeleid.be/sites/default/files/bestanden/Kapstokken-lokaal-integratiebeleid.pdf>

⁶ Van Elsen, S. (2016) Onderzoeksrapport: Hoe ervaren de asielzoekers in het Centrum van Poelkapelle het theater van de onderdrukten?

5.2 SAMENWERKEN MET DE ASIELCENTRA

Het centrum speelt uiteraard een cruciale rol in het leven de jonge vluchtelingen. We merkten vaak enige onmacht tegen de grote toestroom en hoe de mensen bezig te houden met de beperkte middelen. Het centrum is ver gelegen van zowat alles en ook het openbaar vervoer is er beperkt. Dit zijn zaken die mee in het achterhoofd gehouden moeten worden bij het uitvoeren van een dergelijk project. Het feit dat de jongeren er vrijwillig aan deelnemen en vanuit hun intrinsieke motivatie, is een pluspunt, een zeer groot pluspunt, maar het is ook voor hen een heuse opgave om een volledig weekend op te offeren hiervoor, terwijl ze tijdens de week naar school gaan. Het is dus kwestie om een evenwicht te vinden tussen een oogje dichtknijpen voor het te laat komen en de langere pauzes en toch het volledige traject te kunnen uitvoeren.